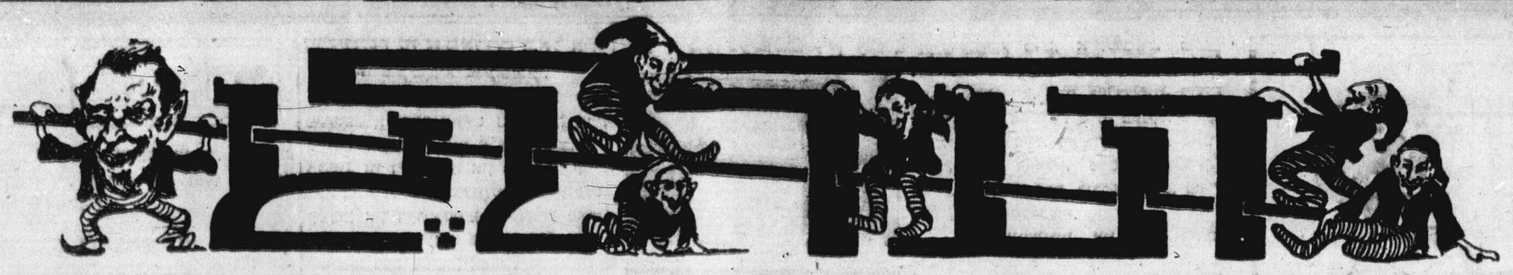

אידען, לערנט אייך חלשן!...

(פויליש־אידישע פרנסות)

פון י. אבערנעק.

אנטקעגען דעם וואס איהר זאגט: קריזיס. ס'איז נישטא קיין פרנסה. סהורה ווערט ביליגער און דער זלאטע טייערער. די קונים זענען איינגעפרוירען און אין דער קאסע בלאזט א ווינט. פאבריקאנטען ווערען סופרים און שרייבען מזוזות, און סוחרים ווערען אסטראנאמען און קוקען אין הימעל אריין. "אין בית אשר אין שם מת". — נישטא איין מאנופאקטוריסט אהן א נארזאר, נישטא זיך צו וואס צו נעמען.

אזוי זאגט איהר? און איך זאג אנדערש: פויליען איז נישט געפנ'ט. מען דארף נאר האבען דעם קאפ אויף דער רעכטער זייט, קאן מען נאך אין פויליען מאדען א לעבען. אפילו אין דער קריזיס־צייט. אט קוק איך א איד, א איד אהן פאבריקען, אהן פאטענטען, אהן פארבאט־קעס, אהן אבליגעס, אהן קאפ־ברעכענישן און ער מאכט א גאנץ פיין לעבען. דער איד האט מיר איבערגעגעבען דעם סוד, און איך וועל אייך דעם סוד איבערגעבען, און טאמער זענט איהר "ענערגישטשנע", וועט איהר אויך קענען מאכען א לעבען.

הערט אייך צו מיט קאפ:

די היינטיגע וואך קומט צו מיר א איד זיך אן עצה האלטען. איך וויים, זאגט ער, אז איהר זענט "צפאנע", בין איך מיך געקומען מיט אייך משאל־עצה זיין.

— וואסערע עצה דארפט איהר? — פרעג איך דעם איד.

— וועגען פרנסה־זאכען, וועגען מיין בראנזשע — ענטפערט דער איד.

— וואס זענט איהר, א סוחר?

— ווי פאלט איהר אויס? פאר אזא שוטה האלט איהר מיך? שרייבען וועקס־לען און שפעטער געהן אין "חד גדיא" אריין אויף "אדפאטשינעק" — איך האלט נישט דערפון.

— וואס דען זענט איהר, א האנדווערקער? א שניידער?

— א האנדווערקער, א האנדווערקער־קאמער, מיט עקזאמענס? אויף וועלכע כפרות דארף איך עס!

— אפשר זענט איהר גאר א שדכן?

— געהט שוין געהט, דאס איז דאך אינגאנצען אויס בראנזשע געווארען. אז ס'איז דא אין לאדז א "וויאזנזעק" פון די "קראיאזנאווצעס", וואס שיקט בחורים מיט מיידלאך אויף "וויטשעטשקעס", טא צו וואס דארף מען שדכנים, צו וואס?...

— טא וואס זשע זענט איהר, ר' איד? קיין סוחר זענט איהר נישט, מחמת איהר ווילט נישט געהן אין "חד גדיא" אריין אויף "אדפאטשינעק", קיין האנדווער־קער זענט איהר נישט, ווייל איהר ווילט נישט האבען קיין עסקים מיט דער האנד־ווערקער־קאמער און מיט קיין עקזאמענס.

שדכנות, זאגט איהר, איז ניט קיין גע־שעפט, ווייל עס איז דא אין לאדז א "זוויאזנזעק" פון "קראיאזנאווצעס" וואס שיקט בחורים מיט מיידלאך אויף "וויט־טשעטשקעס". טא וואס זענט איהר פארט? פון וואס לעבט איהר?

דא האט זיך דער איד אויפגעשפי־לעט דעם פאלטען, אויסגעהויסט זיך און געענטפערט:

— איך וועל אייך דערצעהלען א סוד, מיט איין באדינג, אז דער סוד זאל בלייבען א סוד. וואהרום איהר קענט דאך אחינו בני ישראל, זיי האבען ליעב צו קאנקורירען, און איך וויל נישט האבען קיין קאנקורענטען, מחמת בין איצט בין איך נאך א יחיד מיט מיין ארטיקעל.

— טשיקאווע. — זאג איך — צו ווי־סען וואס פאר אן ארטיקעל אין פויליען האט נישט קיין קאנקורענטען. נו, זאגט קער און איך "חלש"... מען קנעפעלט זשע פון וואס מאכט איהר א לעבען?

— איך מאך א לעבען פון חלשות — פשעפ־ראשעגיע" — די הייזען — און האט דער איד מיר איבערגעגעבען דעם סוד.

— פון חלשות? וואס פאר אן אר־טיקעל איז דאס חלשות צום ערשטען מאל הער איך פון א חלשות־בראנזשע. ערקלערט מיר, — בין איך געווארען נאך מעהר נייגעריג — וואס איז דאס פאר א ביזנעס?

— הע... הע... — האט זיך דער איד פאנאנדערגעלאכט. דאס איז שוין איינ־מאל א בראנזשע. ווי אזוי איך באארבייט די בראנזשע, ווילט איהר וויסען? נאר פשוט:

אין דער פריה נעה איך מיר ארויס אין נאס, זיך מיר אויס א "וויגאנדנע" שטעל און איך פאל אותם אין חלשות, וועדט דאך א צוזאמענגעלויף. מען נעמט מיך מינטערען, מען רייסט פון מיר שטי־קער און איך "חלש"... מען קנעפעלט מיר אויף די וועסט, דאס העמד. און "זא־ג איך — צו ווי־ל עס איז דא אין לאדז א "וויאזנזעק" פון "קראיאזנאווצעס" וואס שיקט בחורים מיט מיידלאך אויף "וויט־טשעטשקעס". טא וואס זענט איהר פארט? פון וואס לעבט איהר?

דא האט זיך דער איד אויפגעשפי־לעט דעם פאלטען, אויסגעהויסט זיך און געענטפערט:

— איך וועל אייך דערצעהלען א סוד, מיט איין באדינג, אז דער סוד זאל בלייבען א סוד. וואהרום איהר קענט דאך אחינו בני ישראל, זיי האבען ליעב צו קאנקורירען, און איך וויל נישט האבען קיין קאנקורענטען, מחמת בין איצט בין איך נאך א יחיד מיט מיין ארטיקעל.

— טשיקאווע. — זאג איך — צו ווי־סען וואס פאר אן ארטיקעל אין פויליען האט נישט קיין קאנקורענטען. נו, זאגט קער און איך "חלש"... מען קנעפעלט זשע פון וואס מאכט איהר א לעבען?

— איך מאך א לעבען פון חלשות — פשעפ־ראשעגיע" — די הייזען — און איך חלש... מען שטופט מיר אין מויל אריין וואלעריאן־קאפליעס — און איך חלש... איך "חלש" אזוי לאנג ביז איך שפיר — א פאר זלאטעס, ווי נאר איך דערפיהל נאר די זלאטע, געהט מיר דאס חלשות אריבער...

— דאס ערנסטע איז אבער, ווען מען נעמט מיך באגיסען מיט וואסער, אז מען נעמט מיך "מינטערען" מיט וואסער. מען גיסט אויף מיר איין שעפ נאך דער צוויי־טער, האקט מיר א צאהן אין א צאהן, און ווען נישט דאס, וואס איך בין א איד וואס דארף פרנסה, וואלט איך זיך אויפ־געכאפט און אלע דער'הרג'עט. וואס איז דאס פאר א שכל, סתם גיסען וואסער? דארף דאך פרנסה!...

— אין דער פריה חלש איך אויף איין פלאץ. אפגע"חלש'ט, נעה איך אוועק חלש'ן אנדערשוואו אין 1 ביז 3 האב איך מיטאג, און נאכמיטאג נעה איך אוועק חלש'ן אין אן אנדער ראיאן. אזוי חלש איך א דריי פיער מאל אין טאג און "אבי האנדלשער"...

— און אפשר מיינט איהר, אז איך אליין חלש? מיין ווייב חלש'ט אויך, זי אין גאר א "קינסטלערין" אין דעם חלשות פאך, זי חלש'ט און טוט צו שלוקעצען, און ניט סתם עפעס אזוי א שלוקעצען, נאר מיט א קרעה צו. זאלט איהר הערען אביסעל קרעהרען, ווען איהר זאלט הערען אזא "תקיעה גדולה", וואלט איהר ארויס פון די כלים.

— איז איך חלש אין איין נאס, און מיין ווייב חלש'ט און קרעהט אין אן אנ־דער נאס, און היות ווי מיין ווייב העלפט מיר צו אין דער "פרנסה" מאכט מען ברוך השם א לעבען...

— אט ווי איהר זעהט, איז די חלשות בראנזשע גאר ניט קיין שלעכטע. פון חלשות מאכט מען שבת — איך האב דירה־געלט, מיט חלשות מאכט מען חתונה טעכטער בכבוד גדול. — איך האב מיך נישט צו באקלאגען אויף מיין חלשות־בראנזשע...

— יא, איהר זאלט מיר געזונט זיין.

— האב איך דעם איד איבערגעריסען.

— איהר האט געזאגט, אז איהר האט חתונה געמאכט טעכטער. אינטערעסאנט צו וויסען, וואס אייערע איידימס זענען.

— וואס באשעפטיגען זיך אייערע איי־דימס, מיט וואס?

— איך מיט דער זעלבער בראנזשע.

— האט דער איד געענטפערט. — קיין נדנס האב איך זיי נישט געגעבען, דער־פאר האב איך זיי אויסגעלערענט דאס "פאך". זיי "חלש'ן" אויף דער פראנ־וויינ. אלע חלש'ן און מאכען א לעבען... מיט חלשות מאכען זיי אויס די וויייבער, מיט חלשות מאכען זיי ברית'ן — א גאנץ וואויל "פאך", דאס חלשות־פאך...

— נו, זאג איך, אז איהר האט אזא "פעווונע פרנסה" אין דער האנט, טא וואס זענט איהר געקומען מיט מיר משאל־עצה זיין? אז אייער ווייב העלפט אייך צו אין דער "פרנסה", און די קינ־דער האט איהר אויך פארזאגט מיט א "לייטישער עקזיסטענץ", טא וואס דארפט איהר נאך?

— אט, זאגט דער איד, וועגען דעם האב איך מיך טאקע געוואלט מיט אייך אן עצה האלטען.

— למשל?

— דאס איז טאקע געווען א גוט פאך ביז איצט. בין איצט בין איך טאקע גע־ווען א יחיד, אז איך האב געמאכט א חלש, איז דאס געווען א נייעס, אז מיין ווייב האט דערלאנגט אזא מין "תקיעה גדולה" איז געווארען ליהודים. עס האט זיך גע־נומען שיטען צעהנערלאך, צוואנציגערלאך און האלבע זלאטלאך. דאס איז געווען אמאל. איצט, זייט עס האט זיך אנגעהויי־בען די דערדוקציעס אין די פאבריקען, זייט די וועבער און אנדערע בעלי מלאכות האב־בען גענומען שלינגען שפייעכע, בין איך געווארען אויס יחסן, זיי דערגעהען מיר די יאהרען. זיי מאכען דאס בעסער פון מיר — זיי חלש'ן אויף אן אמת. און פון דער פראווינץ איז דאך שוין אפגע רעדט; דארט חלש'ט מען דאך צעהן מאל אין טאג!...

— בין איך טאקע געקומען צו אייך זיך אן עצה האלטען. איהר זענט דאך יא "צפאנע", ניט מיר אן עצה, צו וואס נעמט מען זיך איצט? אז די חלשות בראנזשע טויג שוין נישט, טא וואס טויג שוין יא?!...

— פאר'ן אוועקגעהן האט דער איד מיר נאכאמאל אויסמערקזאם געמאכט, אז דאס ניט ער מיר איבער א סוד, און דעם סוד זאל איך חלילה נישט אויספויקען, מחמת ער וויל נישט האבען קיין "קאנ־קורענטען". איך האב דעם איד צוגע־זאגט און וועל דעם "סוד" פאר קיין פאל נישט אויספויקען.

איך דערצעהל אייך גאר די מעשה אנטקעגען דעם, וואס איהר זאגט: קריי־זיס. נישטא אין פויליען קיין געשעפטען, עס איז נאך נישט אזוי שרעקליך. אט האט איהר א "געשעפט" אהן פאטענטען, אהן "פארבאטעס", אהן אבליגע, אהן פראטעסטען.

הקיצור, אידען, לערנט אייך חלש'ן!

פארוואס?

— פארוואס קרעכצט אן אריימאן אזוי פיעל?

— ווייל יעדער גביר העלפט איהם — מיט א קרעכץ.

מיידלאך איז קאזארמע!...

(אין פויליען וויל מען מאכען מיידלאך פאר סאלדאטען.)

פון גראף קאלי.

יא, גערעכט איז מאראטשעווסקא
מיט איהר אויפטו, מיט'ן וואוילען,
צוצוציהען אויך די מיידלאך
פאר סאלדאטען־דיענסט אין פויליען...

פויליען האט א מאסע שונאים
און זי דארף א גרויסע ארמיי,
אכצען יאהר געווארען, מיידעל
שנעלער, מארש אין דער קאזארמע!

ס'דארף קיין ביקסען, און קיין קוילען
אט די מיידלשע לעגיאנען,
זייערע אויגען שיסען בעסער
ווי די פערציגער קאנאנען...

מיידלאך טויגען אין פיעכאטא
טויגען אויך אין קאוואלעריע
פאבריצירען גיפטיגע גאזען
יעדע איז פון זיי א בריה...

זייערע מיילער זענען קנייטען,
שטענדיג גרייט זיך אנצוצינדען,
אזא גיפט איז סס־המות
קיין פראפעסאר וועט ערפינדען...

איך, גראף קאלי, בין אויך מסכים,
הויב דער ערשטער אויך די האנט,
איין זאך, אויף דער פרוין־ארמיי
מאכט נאר מיר פאר קאמענדאנט...

דער אייבינער „שמש"

(במקום פעליעטאן.)

פון אברהמ'ל.

ווען "בערעל סלוצקער" איז געווען א קלויזניק אין דער יוגענט, האט ער מיט "עסען טעג" אליין זיך קיינמאל ניט באנוגענט.

און האט געהאט הכנסה נאך פון שליחות און שמשות פאר בעלי־בתים נאר די וואך — ביז פרייטאג בין השמשות.

ער נאכגעטראגען האט אין שוהל ר' זלמו'ען דעם טלית, געלערענט יונגע ווייבלאך צו נעהמען פרייטאג "חלות",

געטראגען שלח־מנות אויך פאר "יענטע די נגידות", און האט־געפיהרט־אן אורח צו דעם "רבין" הערען חסידות...

פאר רייכע ירושלים־לאנדסלייט, וועלכע וואוינען אין מרחקים, א "קריש" א געדונענער פלעגט זיין ער פאר ממתקים.

"חרסת" און "הושענות" אויך געליפערט צו די נבירים, און פאר "מצבות" אויסגעגראמט מיט "אקראסטיכען" שירים...

הכלל, א "שמש" ערשטע קלאס דער "סלוצקער" ראן געווען איז, און "פורים" האט ער זיך פארשטעלט און אפגעארבייט סצענעס...

און דיענט דער "רעוואלוציע" מיט "פראוויאנט" געטריי ווי א זעלנער...

דער "שמש" האט געביטען בלויז די שטעלע און דעם מקום, נאר איז געבליבען ביי זיין פאך, פרנסה און עסקים.

ביי יעדער אונטערנעהמונג וואקסט ער אויס, ווי א "רעפלעקטאר", און גלעזער וואסער טראגט ער צו א ראדיקאלען לעקטאר...

און ברענגט איהם סיגארעטען און ער היט ביים טיר זיין קאסע, און רוקט די טישען ביי א באל, און שלעפט די שווערסטע מאסע.

פלעכאנאוו איז זיין "רבי" שוין, די "איסקרא" — זיין דיקטאטאר, און ער אליין — א "רוסישער" עס־דע" אסימיליאטאר...

נאר ווען ער רוסיש ריידען נעהמט, אין קבר זיך דאן שושקען צו שיסען זייער שפראך־מערדער, אין לערמאנטאוו, אז פושקין...

און נאך דער "קאנסטיטוציע" פון ניקאלאי־דעם־צווייטען, "טאווארישטש באריס" קומט אהיים, אלס קעמפער, שוין צום גרייטען...

ער פארט ארום פון שטארט צו שטארט

די וועלט דאך שטעהט ניט אויף איין ארט

און ביים זיך, ווי נערענקען, און "בערעל סלוצקערס" פרומקייט האט אויך אנגעהויבען שוואנקען...

מען זאגט, א לעהרער האט פארפירט דעם בחור מיט השכלה, פארשוואונדען איז פון שטערטעל ער — און אהן א בעל־ענלה...

מיט יאהרען שפעטער האט מען ערשט געהערט פון יונגען "פריץ", אז בערעלע פאר "ראקטאר" נאר שטודירט [illegible]...

אין "ניינצעהן־פינף" אין בערן — פון דיסקוסיעס "ארגומענטען אויף רעדלאך געהט די "רוסישע סטאלאווקע" פון סטודענטען.

די "מענשעוויקעס" רייסען זיך צום קריעג מיט "באלשעוויקעס", "עס־ער'אווצעס" פארטיידיגען דעם שטאנד פון די מוזשיקעס...

דער "בונד" ווערט נעבאך אטאקירט פון אלעמען — א מורא — פאר זיינע אויטאנאמיעס און "טרף", ווי א מצורע...

"טאווארישטש באריס" געהט ארום אין פארטוך, מעשה־קעלנער,

מיט ראדיקאלע "ריעזען", און שפעטער ווערט א "שמש" אין רעדאקציע "נאשא זשיזן"...

פאגראמען און רעאקציע... רערשטיטיט איז די "סוואבארע"... אנטווישטע קעמפער שוויינען און זיך מאכען כלא־ידע;

און ווען דער "סאניניזם" איז אריין נאר אין דער מאדע, האט ער, דער "שמש" דאן פארקויפט בראשורען, ניט קיין סארע...

און האט באריענט די יוגענט אין די פרייע־ליעבע־קלובען — מיט בלומען און משקאות און מיט כליזמר, וועלכע טרובען.

מיט יאהרען שפעטער געהט אוועק "באריס" אין דער מלחמה, און, אלס "דיענשטשיק", דעם קאפיטאן ער דיענט מיט דער נשמה...

פארוואונדעט איז שוין אויך געווען דער "שמש", און א רענדעל באקומען פון פאלקאווניק — מיט א צווייטען, ווייסען בענדעל.

נאר נאך דער רעוואלוציע האט זיך דערלויבט שוין בערעל דער ערשטער דעזערטירען פון זיין "נוטען" אפיצער'יל.

ער האט שוין אין זיין גלות דארט געדיענט צו אלע געטער... קערענסקי'ן, מיליוקאוו'ן וכדומה — רופט ער "פעטער"...

אין נייעם קלייזעל — שמועסט מען — פון בעסעראבוסקי'ס "ברידער" וועט בערעל מיט די לצים באלד נאך דאונען פון איין "סידור"...

און אפשר וועט ער רינען אלס "טרגל" ביי די העלדען?...

אויב דארט איז נאר א שטעלע דא, וועט זיך דער "שמש" מעלדען!

באדיענט האט ער געטריי דאן דעם "סאלדאטען־ראט" דעם נייעם, און אין כאאס איהם צוגעשטעלט אי "סודות, אי "לחיים"...

נאר ווען די באלשעוויקעס מיט דער הילף פון די מאטראסען פארכאפט האבען די מאכט, איז ער געווארען שיעור דערשאסען...

ווען זיין "שמשות" האט שוין מעהר קיין "מארקעט" ניט געפונען, אין "בערעל סלוצקער" קיין פאריין פון פייער דאן אנטרונען...

און פול מיט גרימצארן איז ער עד היום אויף די "רויטע" וואס ווילען פאר קיין "שמש" ניט א קריכער, און א שוטה.

ער האט שוין אין זיין גלות דארט געדיענט צו אלע געטער... קערענסקי'ן, מיליוקאוו'ן וכדומה — רופט ער "פעטער"...

אין נייעם קלייזעל — שמועסט מען — פון בעסעראבוסקי'ס "ברידער" וועט בערעל מיט די לצים באלד נאך דאונען פון איין "סידור"...

און אפשר וועט ער רינען אלס "טרגל" ביי די העלדען?...

אויב דארט איז נאר א שטעלע דא, וועט זיך דער "שמש" מעלדען!

דער אייבינער „שמש"

(במקום פעליעטאן.)

פון אברהמ'ל.

ווען "בערעל סלוקצער" איז געווען א קלויזניק אין דער יוגענט, האט ער מיט "עסען טעג" אליין זיך קיינמאל ניט באנוגענט.

און האט געהאט הכנסה נאך פון שליחות און שמשות פאר בעלי־בתים נאר די וואך — ביז פרייטאג בין השמשות.

ער נאכגעטראגען האט אין שוהל ר' זלמו'ען דעם טלית, געלערענט יונגע ווייבלאך צו נעהמען פרייטאג "חלות",

געטראגען שלח־מנות אויך פאר "יענטע די נגידות", און האט־געפיהרט־אן אורח צו דעם "רבין" הערען חסידות...

פאר רייכע ירושלים־לאנדסלייט, וועלכע וואוינען אין מרחקים, א "קריש" א געדונענער פלעגט זיין ער פאר ממתקים.

"חרסת" און "הושענות" אויך געליפערט צו די נבירים, און פאר "מצבות" אויסגעגראמט מיט "אקראסטיכען" שירים...

הכלל, א "שמש" ערשטע קלאס דער "סלוצקער" ראן געווען איז, און "פורים" האט ער זיך פארשטעלט און אפגעארבייט סצענעס...

רוקחים
כשר
אויל

אין באטעלס און אין קענס

די בעסטע אויל צום באקען, פריען און פאר סאלאדס.

צו באקומען אין אלע גראסעריס

דער זץ זאגט

ביים גרויסען חזנים אוועגט אין ערשט קלאר געווארען — פארוואס אין א שול געפינט זיך בלויז איין חזן, און ניט קיין צוויי.

* * *

פיעלע לצים ווינשען, אז דער־דרעס־מאכער סטרייק זאל דויערען עטליכע חדשים, זיי וועלען דערווייל האבען א גע־לעגענהייט זיך אפצורוהען פון זייערע ווייבערישע בילס.

* * *

דאכט זיך אז צוליעב דעם וואהרעמען וועטער האט מען היינטיגען ווינטער גע־נוצט ווייניגער קוילען ווי אלע יאר, און דאך דערהען זיך ארום אזוי פיעל מעג־שען פארשווארצט.

* * *

אויב די טאראנטער קהלה זאל ווירק־ליך דארפען באצאלען צען טויזענט דא־לאר צום בוטשער בערמאן, וועלען מיר אין חודש מאי, אנשטאט א קרן היסוד קאמפיין, האבען פאר א נאווינע א קהלה קאמפיין.

* * *

און עס איז זעהר מעגליך, אז די בוטשערס זאלען זיין פון די ערשטע ביי־שטייערער.

* * *

פיעלע מענשען דרעהען זיך ארום אזוי ריין — אז זיי וועלען אויף פסח זאגאר ניט דארפען א קוק טאן אין די קעשענעס, עפעס בורך צו זיין.

* * *

דער ערנסטער שטאך איז פאר א מענשען, ווען ער מוז לאנג ארומגעהן אהן א שטאך ארבייט.

* * *

דער יעניגער וואס וויל האבען אין לעבען ברכה, טאר זיך ניט פארלאזען בלויז אויף דער הצלחה.

* * *

מיין רומענישע שווענדערין זאגט, אז עס זענען דא פרויען, וואס זענען גלייך צו דער זון — קען קען ניט קוקען אין זייער פנים אריין.

איינשטיין און פיינשטיין

פראפעסאר איינשטיין
האט זיך צוגעהעלט
צו א ראדיא לעקציע
וואס א מאן מיט'ן נאמען
דאקטאר פיינשטיין
האט געהאלטען
וועגען דער
רעלאטיוויטעט
פון פראפעסאר איינשטיין,
ווי אזוי פראפעסאר איינשטיין
האט געקאנט איינשטיין
הערענדיג ווי אזוי
דר. פיינשטיין
האט פארטייטשט
די רעלאטיוויטעט
פון איהם.
פראפעסאר איינשטיין,
דאס קאן איך
ניט פארשטעהן...
עס וואלט געווען
צו וויסען צו האט
פראפעסאר איינשטיין
כאטש פארשטאנען
זיין רעלאטיוויטעט
טעאריע.
ווי עס האט זי פארטייטשט
דער דאקטאר פיינשטיין.

א שאנדע

פאטער (צו זיין קינד): — דו ווייסט ניט ווער קאלאמבוס איז געווען? א שאנדע. און דו ביזט נאך דער זוהן פון אן אייער דיילער.